

Art. til Frys kat. 31.10.02

Josef Schults 4 ever

Av Anders Eiebakke

Det finnes mennesker som har så lite mot at de, uansett hvor sterkt de måtte føle det, ikke tør å si at det blåser en kald vind, hvis de ikke allerede har hørt andre si det*.

Men det finnes også helter. Anstendige mennesker i barbariske tider som ikke ofrer sin menneskelighet for å leve et liv uten ære. I en liten landsby på Balkan finnes et minnesmerke for en tysk soldat. Denne utstillingen er et annet monument til ære for menig Joseph Schultz fra den beryktede 714. Wehrmacht-divisjonen. Hans handling en varm sommerdag for mange år siden angår deg og meg og forplikter oss alle som lever i fred og fordragelighet.

Jeg vet nesten ingenting om Joseph Schultz. Sannsynligvis var han seint i tenåra eller i begynnelsen av tjuåra, og han var trolig kristen. Han skal ha vært en pliktoppfyllende soldat, og deltok blant annet i ødeleggelsene av den omtalte landsbyen på ordre fra sin sersjant. Men da sersjanten pekte ut Schultz og sju andre soldater til en eksekusjonspeletong for å henrette partisaner og sivile med bind for øynene, slapp han geværet. Der og da bestemte Josef Schultz seg for å være et sant menneske. For skikkelige folk, soldater eller ei, myrder ikke forsvarsløse mennesker uten grunn. Det finnes ingen unnskyldning for å gjøre det. Men det krever enormtapperhet å ikke gjøre det når forholdene er som i Jugoslavia den 20. juli 1941. Han ble skutt av sine egne kamerater som adlød ordre.

Jeg ser en gutteaktig, middels høy eller lav mann med blondt hår gå mot en vegg av høy. Minst 14 mennesker i ulike aldre og høyder, alle eller de fleste gutter og menn, står med hvite bind for øynene i skyggen av vegg.

Hvertfall noen av dem har hendene fri, men de henger ned, resignerte. De skal dø. To soldater med lett gjenkjennelige hjelmer står med rifler påsatt bajonetter og venter på at den laveste, uten hjelm og gevær, skal ta plass ved siden av de dødsdømte. Skyggene forteller at det trolig er ettermiddag, i et landlig område med trær og åker. Den ene soldaten står vendt mot kameraet mens den andre følger den unge mannen på ca to meters hold, med hodet vendt mot ham. Den uniformerte, hjelm- og våpenløse mannen vender seg

litt bort fra soldaten, eller ser han etter en ledig plass langs vegg?

Fotografen står skrått bak mannen på vei til vegg, trolig fem-seks meter. Det er et usigelig trist bilde. Snart er alle unntatt de to væpnede soldatene døde. Jeg aner ikke hvorfor bildet ble tatt. Som et tankeløst snapshot? Som et bevis på ugjerningen? Som et eksempel til skrekk og advarsel? Uansett, min kunnskap om bildet gjør det etterhvert vakkert.

Det sort/hvite uskarpe fotografiet virker som det kommer fra en tid fjern fra vår egen. Men bildet ble tatt for ganske kort tid siden, i Victor Linds levetid. Vi lures av vår tids aksellererende teknologiske utvikling. Likevel

lures vi mest av vår egen sløvhet. Denne sløvheten er farlig. I en tid som denne og truer selve vår

menneskelighet: Ved å glemme menneskene som levde før oss taper vi ikke bare forståelse for vår egen samtid og

handlingsalternativer for framtida. Vi mister ære. Vår gjeld til fortidens offere ^ og ofre ^ må

betales i respekt. Denne respekten kan bare måles i hvordan vi agerer her og nå. Kunsten er det abstrakte uttrykket for vår sivilisasjon. Derfor kan den gi oss livsviktig fornemmelse av vår plass i tid og rom.

Det finnes nemlig en mening med livet. Det er at du gjør din plikt. Det er ikke patetisk å si, alt annet er patetisk. Det finnes helter å strekke seg etter. Det minste vi hverdagens og fredens privilegerte skylder Joseph Schultz er å fortelle om hans mot.

*Georg Christoph Lichtenberg, 1798